

Hoger
Algemeen
Voortgezet
Onderwijs

20 | 00

Tijdvak 1

Inzenden scores

Uiterlijk 6 juni de scores van de alfabetisch eerste tien, maar bij voorkeur vijftien kandidaten per school op de daartoe verstrekte optisch leesbare formulieren naar het Cito zenden; bovendien per school ook de totaalscores van alle kandidaten.

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit VWO/HAVO/MAVO/VBO. Voorts heeft de CEVO op grond van artikel 39 van dit Besluit de Regeling beoordeling centraal examen vastgesteld (CEVO-94-427 van september 1994) en bekendgemaakt in het Gele Katern van Uitleg, nr. 22a van 28 september 1994.

Voor de beoordeling zijn de volgende passages van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit van belang:

1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven en het procesverbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past bij zijn beoordeling de normen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door de CEVO.

2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het procesverbaal en de regels voor het bepalen van de cijfers onverwijld aan de gecommitteerde toekomen.

3 De gecommitteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past bij zijn beoordeling de normen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door de CEVO.

4 De examinerator en de gecommitteerde stellen in onderling overleg het aantal scorepunten voor het centraal examen vast.

5 Komen zij daarbij niet tot overeenstemming, dan wordt het aantal scorepunten bepaald op het rekenkundig gemiddelde van het door ieder van hen voorgestelde aantal scorepunten, zo nodig naar boven afgerond.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de CEVO-regeling van toepassing:

1 De examinerator vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.

2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examinerator en door de gecommitteerde scorepunten toegekend in overeenstemming met het antwoordmodel. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten, die geen gehele getallen zijn, zijn niet geoorloofd.

3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:

3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;

3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend in overeenstemming met het antwoordmodel;

3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het antwoordmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het antwoordmodel;

3.4 indien één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;

3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;

3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring, uitleg of argumentatie ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend, tenzij in het antwoordmodel anders is aangegeven;

3.7 indien in het antwoordmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord;

3.8 indien in het antwoordmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen.

4 Indien de examinator of de gecommiteerde meent dat in een toets of in het antwoordmodel bij die toets een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof toets en antwoordmodel juist zijn.

Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan de CEVO.

Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het antwoordmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.

5 Voor deze toets kunnen maximaal 47 scorepunten worden behaald. Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.

6 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.

Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.

De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer (artikel 42, tweede lid, eindexamenbesluit VWO/HAVO/MAVO/VBO).

Dit cijfer kan afgelezen worden uit tabellen die beschikbaar worden gesteld. Tevens wordt er een computerprogramma verspreid waarmee voor alle scores het cijfer berekend kan worden.

3 Antwoordmodel

Antwoorden

Deel-
scores

Opgave 1 Macht op het voetbalveld

Maximumscore 3

- 1 Een goed antwoord bevat de volgende elementen:
- zitten (één van de drie volgende):
 - Zitten op (verhoogde) stoelen betekende: 'Wie zat had zich neergezet op de anderen, die zijn slaven en onderdanen waren' (Canetti, p. 44); of
 - De waardigheid van het zitten heeft vooral met duur te maken: hoe langer men zit, des te zekerder men lijkt ten opzichte van de staande; of
 - Ook wordt bij het zitten de lichamelijke zwaarte van de zittende tentoongesteld en uitgebuit
 - liggen: de liggende maakt zich via de slaap los van zijn omgeving en wil niet opvallen. Maar altijd blijft de mogelijkheid bestaan om plotseling en onverwacht in de hoogte te groeien en anderen schrik aan te jagen
 - knielen: een smeken om genade, gericht op de aanwezige machtige. Wie knielt, berust en kent degene voor wie hij knielt de grootste macht toe (over leven en dood)

1

1

1

Antwoorden	Deel- scores
Maximumscore 3	
<p>2 ☐ Een antwoord is goed indien:</p> <ul style="list-style-type: none"> • bij elke van de drie genoemde situaties zowel elementen van machtsvertoon worden genoemd als het effect van het machtsvertoon op medespelers en/of supporters van één van de partijen wordt beschreven <p>voorbeeld van een goed antwoord:</p> <ul style="list-style-type: none"> • de scoresprint: opgekropte spanning ontaardt zich in een soort 'zegetocht' die ook een vertoon is van macht. De wilde sprint echter geeft de medespelers geen kans om de collega te feliciteren. Hij wil 'de overwinning' of het moment van 'macht over de tegenstander' kennelijk alleen vieren • de stomp-in-de-lucht-sprong: deze slag treft de lucht, maar zou symbolisch gezien ook kunnen neerkomen op de hoofden van de verslagen vijand. Deze bovenhandse slag is een demonstratie van triomferende macht. Het drukt uit dat er korte metten is gemaakt met 'de vijand'. Supporters van de tegenpartij worden uitgedaagd • de omarming: hiermee wordt de triomf gezamenlijk gevierd en de eenheid van de overwinnaars getoond ten opzichte van de tegenstanders en hun supporters 	<p><u>1</u></p> <p><u>1</u></p> <p><u>1</u></p>
Maximumscore 5	
<p>3 ☐ Een goed antwoord bevat de volgende elementen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • een goede omschrijving van de begrippen natuurwet en natuurrecht zoals gehanteerd door Hobbes • een uitleg van de manier waarop bij Hobbes de natuurtoestand kan worden omgevormd tot een verdrag aan de hand van deze begrippen <p>voorbeeld van een goed antwoord:</p> <ul style="list-style-type: none"> • natuurrecht: de vrijheid om datgene te doen of te laten wat het meest overeenstemt met het eigen belang • natuurwet: in de natuurtoestand gelden twee natuurwetten: <ol style="list-style-type: none"> 1. ieder mens is verplicht om met al zijn vermogens te streven naar vrede. Indien dit niet mogelijk is, mogen alle middelen gebruikt worden om oorlog te voeren. 2. wanneer iedereen zich volledig inzet voor vrede en zelfverdediging, moet het besef doordringen dat er afstand gedaan moet worden van absolute vrijheid • In het verlengde van deze twee natuurwetten moet iedere mens tevreden zijn met evenveel vrijheid als hij anderen met betrekking tot zichzelf zou willen geven. Slechts als iedereen tot deze verplichting tot vrijheidsbeperking bereid is, kan er een overeenkomst worden gesloten. Daartoe is er wel een macht nodig die soeverein boven de mensen staat. Aan deze soeverein of Leviathan onderwerpen de mensen vervolgens hun wil 	<p><u>3</u></p> <p><u>2</u></p> <p><u>1</u></p> <p><u>2</u></p> <p><u>2</u></p>
Maximumscore 4	
<p>4 ☐ Een goed antwoord moet bijvoorbeeld de volgende elementen bevatten:</p> <ul style="list-style-type: none"> • overeenkomsten: <ol style="list-style-type: none"> 1) In beide situaties is men uit op maximalisering van de eigen macht ten koste van de ander. 2) In beide situaties erkent men geen rechtsregels: men is vogelvrij en alles is geoorloofd • verschillen: <ol style="list-style-type: none"> 1) Bij Hobbes is er sprake van een strijd van 'allen tegen allen', bij de supporters is slechts sprake van twee partijen. 2) Van een natuurtoestand bij de supportersgroepen is in feite geen sprake omdat de politie als macht ingrijpt om de rechtsregels te handhaven 	<p><u>2</u></p> <p><u>2</u></p>

Antwoorden	Deel- scores
Maximumscore 5	
5 □ Een goed antwoord bevat de volgende elementen:	
• Marcus Aurelius' opvatting over de drie elementen	<u>3</u>
• Uitleg over de manier waarop de mens de behoefte aan macht, rijkdom en roem vanuit de innerlijke natuur kan overwinnen	<u>2</u>
voorbeeld van een goed antwoord:	
• Marcus Aurelius onderscheidt binnen de mens drie elementen:	
a) het stoffelijke en onbezielde lichaam,	
b) de levensadem waartoe het waarnemen en streven behoren,	
c) het redelijke deel, de 'wegwijzer', ook wel 'het innerlijke kompas' genoemd	<u>3</u>
• Dit kompas – een vonk van de goddelijke rede – is vrij en onafhankelijk en verbindt de mens met het goddelijke. Wel bestaat het gevaar dat het innerlijke kompas verstoort raakt. De oorzaken daarvoor zijn behoeften aan macht, rijkdom en roem. Door het innerlijk kompas zuiver te houden kunnen deze behoeften innerlijk worden overwonnen	<u>2</u>
Maximumscore 4	
6 □ Een goed antwoord bevat de volgende elementen:	
• een keuze voor het standpunt van Marcus Aurelius of Thomas Hobbes	<u>1</u>
• een argumentatie voor deze keuze	<u>3</u>
voorbeelden van een goed antwoord:	
• Het standpunt van Thomas Hobbes is volgens mij realistischer dan van Marcus Aurelius. Hobbes' visie op de mens is nuchter en knoopt beter aan bij hoe mensen zich doorgaans gedragen: vooral gericht op eigen belangen. Alleen door de instelling van een absoluut centraal gezag kan het egoïsme van mensen en de daaruit voortvloeiende chaos doorbroken worden en een garantie worden gegeven voor rust en vrede	<u>4</u>
• Het standpunt van Marcus Aurelius heeft volgens mij meer diepgang dan dat van Thomas Hobbes. Hobbes accepteert min of meer het egoïsme van mensen, terwijl Marcus Aurelius daarvoor een verklaring en een oplossing zoekt. Bij Hobbes is geen sprake van een veranderbare 'innerlijke natuur' zoals bij Marcus Aurelius, maar van een onveranderlijk gegeven. Daarom kiest Hobbes ook voor de oplossing van een absoluut staatsgezag, terwijl dat bij Marcus Aurelius niet nodig is.	
De samenleving van Marcus Aurelius spreekt mij daarom meer aan: individuen die zich door hun 'innerlijk kompas' laten leiden en niet door een absoluut staatsgezag	<u>4</u>

Opgave 2 Disciplineren**Maximumscore 3**

- 7 Drie van de volgende punten dienen genoemd te worden:
- er is maar één opzichter nodig die alles ziet.
 - degenen die geobserveerd worden kunnen zelf de opzichter niet zien.
 - degenen die bekeken worden, zijn permanent zichtbaar en daardoor beheersbaar.
 - de blik van de opzichter wordt een deel van het eigen innerlijk; men gaat zich na verloopvan tijd gedragen alsof men permanent onder toezicht staat, waardoor men zichzelf gaat beoordelen en gaat corrigeren.
 - er kan macht worden uitgeoefend zonder zichtbare en directe geweldsmiddelen.
 - de opzichter of de werkgever hoeven niet eens zelf aanwezig te zijn om hun aanwezigheid voelbaar te maken.

per juist deelantwoord

1

Maximumscore 4

- 8 Een goed antwoord bevat de volgende elementen:
- het verwerken van de rol van anonieme macht in de moderne samenleving 2
 - het toepassen van Foucaults visie op de positie van de werkgever van het bedrijf 2

voorbeeld van een goed antwoord:

- Michel Foucault ziet de moderne samenleving eigenlijk als één grote instelling, waarbij iedereen gevangen zit in een structuur van machtsrelaties. Deze structuur heeft als doel dat iedereen maatschappelijk nuttig gemaakt wordt en een hardwerkend individu wordt. Binnen arbeidsorganisaties wordt het arbeidsproces via rationele principes in deeltaken en functies opgedeeld en zijn de activiteiten in hoge mate gestandaardiseerd. Iedereen dient zich zo veel mogelijk te houden aan de gevraagde deeltaak en functie en de daarbij behorende activiteiten te houden 2
- Daarbij kan niet bepaald worden wie in de moderne samenleving de heersers en overheersten zijn. Er is geen machtsuitoefening van zichtbare heersers: de structuren waarin iedereen zit zijn anoniem. De werkgever van het bedrijf zit zelf ook in een dergelijke structuur, waarin hij geacht wordt te functioneren volgens vooraf gestelde doelen 2

Maximumscore 4

- 9 Een antwoord is goed als het de volgende elementen bevat:
- een uitleg van wat Foucault onder zelfdisciplineren verstaat 2
 - een uitleg waarom Foucault in de kliklijn een voorbeeld kan zien van zelfdisciplineren 2

voorbeeld van een goed antwoord:

- Hier is sprake van zelfdisciplineren: medemensen worden zonder enige dwang van buiten onderdeel van een onzichtbaar en permanent controlemechanisme; zij worden uit eigen keuze onderdeel van een mechanisme dat alles zichtbaar maakt, zonder dat het zelf zichtbaar wordt 2
- Foucault zou in de kliklijn een voorbeeld van zelfdisciplineren kunnen zien: mensen gaan bellen zonder dat ze daartoe expliciet gedwongen worden. Ze spelen mogelijk belangrijke informatie over afwijkend gedrag van anderen door aan belanghebbende instanties die vervolgens het afwijkende gedrag kunnen gaan corrigeren 2

Maximumscore 3

- 10 Een antwoord is goed als wordt aangegeven op welke wijze de cartoon een voorbeeld is van hoe reality-tv een disciplinerend effect kan hebben.

voorbeeld van een goed antwoord:

In de cartoon ziet de man zichzelf zitten en daarmee wordt hij 'werkelijkheid', voor anderen zichtbaar. Door de reality-tv kan in principe alles wat er gebeurt gefilmd worden en direct op de televisie getoond worden. Dat betekent dat in allerlei situaties mensen weten dat hun handelen getoond wordt en dat een onzichtbare kijker meekijkt. Daardoor zal het handelen gedisciplineerd worden: het gedrag wordt beïnvloed doordat je weet dat je wordt gade geslagen.

Maximumscore 4

- 11 Een antwoord is goed als:
- een argument van de docenten tegen en een argument van de leerlingen voor het filmen gegeven wordt 2
 - een beargumenteerd standpunt door de kandidaat wordt ingenomen waarbij aangegeven wordt wat de doorslag geeft in de beoordeling 2

voorbeelden van goede argumenten:

- Tegen het gebruik van de camera's: de docenten zouden tegen het registreren met vingercamera's kunnen zijn, omdat docenten worden aangetast in hun privacy. Ze hebben immers geen toestemming verleend. De angst geregistreerd te worden zal ze anders laten handelen dan ze gewend zijn te doen. Bovendien is voor de docent onduidelijk wat er met de opnamen gaat gebeuren.
- Voor het gebruik van de camera's: de docenten hebben macht en zijn doorgaans redelijk vrij in hun uitoefening daarvan. Er is nauwelijks controle op wat er precies in de klas gebeurt zodat bij bijvoorbeeld denigrerend of discriminerend optreden van docenten zonder camera moeilijk kan worden aangetoond.

per juist argument 1

voorbeelden van een goede afweging:

- Camera's toelaten: hoewel docenten zich in hun privacy aangetast kunnen voelen en hun arbeidsvreugde mogelijk minder wordt door het gebruik van de camera's dient men het lesgeven te beschouwen als een gewoon productieproces. Indien er vermoedens zijn dat een docent in dit productieproces niet of onvoldoende functioneert is het in het belang van de school dat dit kan worden aangetoond. Juist in een positie waar leerlingen zo afhankelijk zijn van de docent is het te rechtvaardigen dat er vingercamera's worden gebruikt.
- Camera's niet toelaten: ondanks het feit dat docenten macht hebben is het registreren van docenten niet toelaatbaar. Ongetwijfeld zijn er niet goed functionerende docenten, maar niet goed functionerende mensen kom je in alle werksituaties tegen. Met het filmen wordt fundamenteel inbreuk gemaakt op het recht op privacy. Dat vind ik een groter belang dan het belang van de leerlingen om op deze wijze het gedrag van de docent te controleren. Daarom ben ik tegen het gebruik van vingercamera's door leerlingen.

per juiste afweging 2

Maximumscore 5

- 12 □ Een antwoord is goed als het de volgende elementen bevat:
- een antwoord op de vraag of Foucault het met dit standpunt eens of oneens zou zijn, alsmede een argumentatie 3
 - een antwoord op de vraag waarom de mens wel of niet over een dergelijke vrijheid beschikt 2

voorbeeld van een goed antwoord en een goede argumentatie:

- Foucault zou het oneens zijn met beide filosofen: als individuen denken dat ze over een vrije wil beschikken, maken ze in feite voorgeprogrammeerde keuzes, omdat ze nu eenmaal in sociale structuren zitten die voorschrijven wat acceptabel is en wat niet. Het is zelfs onderdeel van de disciplinerende om mensen te laten denken dat ze zelf verantwoordelijk zijn: dan zullen ze zich sneller acceptabel gedragen. Zodoende is de nadruk op persoonlijke emoties en gevoelens een voorbeeld van hoe mensen denken zelf vrij te zijn, terwijl ze zich aanpassen 3

voorbeelden van goede antwoorden op de vraag of de mens over een dergelijke vrijheid beschikt:

- Ik ben het er mee eens dat de mens wel degelijk los kan komen van maatschappelijke rollen en sociale structuren. Als denkend mens heb je altijd de keuze om ergens in mee te gaan of niet, los van de gevolgen. Mogelijke gevolgen van je handelen moet je op je nemen omdat jij daar verantwoordelijk voor bent. Ik denk dus dat er sprake is van vrijheid.
- Ik ben het niet eens met de gedachte dat je als mens vrij bent. Weliswaar zijn er een aantal keuzemogelijkheden in de moderne tijd groter, maar deze gelden alleen binnen bepaalde sociale structuren. Het is niet mogelijk daar buiten te treden, dus buiten wat acceptabel is en wat niet. Het idee dat je vrij bent, bestaat ook alleen maar doordat een samenleving mensen moet hebben die denken vrij in te stemmen met hun levenswijze. Je zult je altijd houden aan wat acceptabel is, omdat de mens zichzelf moet conformeren om mens te kunnen zijn. De mens is dus niet vrij, maar denkt dat alleen maar te zijn.

maximumscore voor een juist antwoord op de vraag of de mens over een dergelijke vrijheid beschikt 2

Einde